

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационния труд на **ЕМИЛ ВИДЕВ**

на тема

„ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА СТРАХА В ЕКСТРЕМАЛНА СИТУАЦИЯ ПРИ ВИСОЧИННИ КАСКАДИ“

за получаване на образователната и научна степен **„ДОКТОР“**

Научен ръководител: **Проф. Д. КАЙКОВ**, дн

Рецензент: проф. Ю. Мутафова-ЗАБЕРСКА, доктор

Авторът на дисертационния труд гл.ас. Емил Видев е високо компетентен, ценен специалист – отдаден на призванието си на преподавател, достоен представител на НСА „Васил Левски“. Възпитан в най-здравите традиции на родната гимнастическа школа, жизненият път на колегата Видев, неговата професионална кариера е свързана с пълната отдаденост, със стремежа към съвършенство – „Homo Academicus“ (по Леонардо). Неговият социален статус, освен като спортен педагог се определя и от иновативните, нестандартни подходи и профилиране в една нова за нашите условия област каскадърството. Това го оформя като пионер, създател на школа от ентузиазирани последователи, сред които и наши специалисти с изявен международен авторитет и признателни на Видев за своя успех.

Извоювал привилегията на изследовател-практик, през годините Е. Видев постига емпирични резултати, които се приемат безусловно. Защитата е логичен, естествен момент от развитието на гл.ас. Е. Видев – динамична фигура, станал нарицателно име на кадър от катедра Гимнастика, с изявени педагогически умения, с лидерски способности да ръководи, но и с организационни възможности и потребности на експериментатор-творец. Ето защо днешното събитие е очаквано с голям интерес от академичната ни общност, тъй като проблемът за страха, стар колкото човечеството, днес е особено актуален и в областта на редица високо екстремни - и не само - видове спорт. В своята посветеност в „попрището“ на спорта и науката, с личния си пример Видев потвърждава, че в спорта тържествува човекът на емоциите, човекът на играта, а при каскадите – и играта с опасността, със

страха – светът на вечното дете (*Homo Ludens*), светът на „другост“, примамлив и обичан от всеки един от нас.

Приносните моменти на дисертацията се определят от педагого-психологичната и методична страна на труда - легитимация за евристичните постижения на автора, очертани в следните основни параметри при оценката на НИР:

1. *Предметът на изследване*, изчерпателен, значим и респектиращ, е представен в една добре планирана и контролирана динамика на изследваните показатели – спортно-педагогически, биологични, функционални, психомоторни; проследени са сетивно-познавателните процеси – усещания (зрителни, слухови), възприятия и представи за пространство, време и движение; разкрити са колебанията на психичната устойчивост, тревожността (соматична и когнитивна); особеностите в емоционално-волевата и умствена активност. Основните използвани понятия, тяхната класификация представят богатия информационен материал, свързан със спецификата в протичане на екстремните ситуации при височинните каскади. Представени са ергометричните проекции, при които участват в единство редица параметри като фактори за високите спортни постижения, проверяващи на характера на личността „в условията на полет“. Строго диференцирани са психофункционалните измерения на конкретните кинематични модели, със съответните пространствени и времеви параметри в отделните фази на динамичното изпълнение в различни условия на екстрема – все дълбоко скрити, но мощни, същностни механизми при изпълнението на скока от високо.

Комплексът от представените данни за височина, ъгли, опори, посока на движението при скока поражда асоциацията, че докторантът е намерил „опорната точка“, в която, като Архимед „*да опре лоста*“ и Човек „*да полети*“. Описаните от автора опити поражда асоциацията с израза на Питагор „*Човекът е крачеща звезда*“ и, съответно се налага и парафразата „*Човекът е летяща звезда*“ - не случайно елитните спортисти са наричани „*звезди на спортния небосклон*“. Гакева са и каскадьорите от световния елит, представени в Глава Първа.

2. *Гносеологичният спектър на труда* има следните достойнства:

- материалът е структуриран в *оптимален обем* (170 стр., без литературните източници), съобразно изискванията в три глави;

фактологичният масив е *богато онагледен* със 79 илюстрации – 53 фотографии, 27 фигури, 9 таблици; адекватно подбраната, богатата библиографска справка обхваща 187 източника – 127 на кирилица, 60 на латиница и 13 интернет-източника;

- в уводната, теоретична част (67 стр.) компетентно се интерпретират основните работни понятия, същността и видовете каскади, възникването на каскадърството и аргументиране на мястото на ТЕС като „изкуството” за овладяване на емоционална свобода при различните каскади;

- изходна база за изследователските процедури и разгръщането на проблема в организиране на четири основни етапа на работа е адекватната на целта и задачите *работна хипотеза* (Глава Втора – 46 стр.);

- солиден *контингент* изследвани лица – над 150 души: експерименталната група от 80 занимаващи се каскадьори и контролна група от 70 лица (вкл. студенти от НСА);

- осъществен е *интегрален подход* към проблема с приложена *комплексна методика* в реални критични ситуации, степенувани според силата на преживяван страх/притеснения /опасност – все моменти, свързани със соматотерапията. Представените статистически факти разкриват състояние, за което Юнг и Бодлер, независимо един от друг, въвеждат понятието „*пейзаж на телесните преживявания*”. Е. Видев доказва чрез динамиката на експеримента прехода от статично в динамично състояние, водещо до развитието на изследваните лица от „*съзнание в себе си*” до „*съзнание за себе си*”. Тези моменти очертават отделния човек като семантично поле с ясни телесни сигнали – *биографогемии* (понятие от педагогическата психология), с определен принос към развитието на отделния човек – една перспектива за бъдещи изследвания;

- наред с проведения психологически експеримент (Глава Трета – 69 стр.) в естествените условия на дейността чрез методическия интрументариум (17 метода), докторантът за първи път у нас прави опит и сочи възможностите за работа в условията на виртуална реалност, чиято перспектива е свързана с възможностите и за *виртуална терапия*.

3. Многопосочна е *приносната значимост на труда*:

- Сложните проблеми за каскадърството до момента са оставали в сянка - трупаният с години личен опит на Е. Видев го изграждат като прецизен, културен изследовател със свой почерк и устойчив интерес към

разкриване на уникалната специфика на тази – сред най-трудно достъпните предметни области на научните изследвания в областта на спорта. С професионалната си отдаденост тандемът докторант-научен ръководител представят ново знание – разширяват *ноосферата* на каскадьорската практика.

- Осъществен е задълбочен, системно-съдържателен и функционален подход на изследването, с логична градация и завършеност на отделните етапи, с коректна интерпретация на статистическите факти – имащи конкретен *принос към експерименталната психология*.

- Нестандартността на дисертационния труд е без аналог, отражение на най-добрите традиции на НСА, включва в отворената система на спортните науки едно ново, готово *”ноу хау”*, което – не се съмнявам - ще бъде прието от изследователите и извън страната.

- Приложената комплексна методика за справяне със страха на емпирично ниво подчертава възможностите на Видев за *комплексен подход* на работа с изследваните лица, с проява на толерантност към тях по време на експеримента с проявата на смелост и готовност за риск, превърнал го – бих казала - във „властелин на страха” и в пример, следван и от другите.

- Достойнство на труда е и точното очертаване на границите на получените резултати чрез осъществения системно-структурен психологичен анализ; интерпретацията на статистическите факти, очертава ефективността и перспективите за бъдещи изследвания.

- Обобщените изводи и препоръки очертават широки възможности за задълбочаване на проблематиката с *перспективност* за разработване на проблема като част от ценностната система на съвременната личност. Пред нас са примери на непреодолимия порив към полет – скока от височина чрез трансформирането на страха чрез волево усилие – умствено и практическо – за преодоляването на страха чрез проява на волеви качества като смелост и готовност за риск.

- Предвид екстремалните условия на опасност при провеждане на експериментите (скокове от различна височина), Видев е спазил нормите на *научната етика* в процеса на най-активното делово общуване с изследваните лица, проявявайки уважение, внимание и зачитане на решението (да скочат или да се откажат под възникването на страх) на изследваните лица,

гласувайки им доверие, спазвайки изискването за конфиденциалност/доверителност относно случващото се.

В дух на *критичност*, наред с очертаните приноси, може да се отбележи и необходимостта от прецизиране на някои моменти в оформянето на материала, което ни най-малко не намалява стойността на рецензирания труд. Авторефератът е изготвен в съответствие с изискванията.

В обобщение, трябва да се подчертае творческият дух, самовискателността, инициативността на докторанта, наред със самокритичността, проявявани в условията на риск в името на познанието, с определен принос към световните практики.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ: Дисертационният труд е осъществен под самостоятелна форма на обучение и отразява многопластовата природа на личността, действаща в екстремните условия на височинните каскади. Спазени са високите стандарти в изискванията за докторската степен, докторатът се отличава с оригиналност, с определен теоретичен и практико-приложен принос. Завидното професионално ниво на докторанта като експериментатор и анализатор, обобщаващ получените данни на всички етапи на изследването, ми дава основание да предложа с убеденост на уважаемите членове на Научното жури да присъдят на **ЕМИЛ ГЕОРГИЕВ ВИДЕВ** образователната и научна степен „*Доктор*” по научната специалност "Теория и методика на физическото възпитание и спортната тренировка (вкл. Методика на лечебната физкултура) в професионално направление **7.6. Спорт**.

08. 01. 2016.

Рецензент:

(Проф. Ю. Мутаfoва-Заберска)